

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

.....

NGUYỄN LÂM TỚI

**RÈN LUYỆN KỸ NĂNG SỬ DỤNG SỐ LIỆU THỐNG KÊ
VÀ BIỂU ĐỒ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 THPT
BAN CƠ BẢN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên – Năm 2010

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

.....

NGUYỄN LÂM TÔI

**RÈN LUYỆN KĨ NĂNG SỬ DỤNG SỐ LIỆU THỐNG KÊ
VÀ BIỂU ĐỒ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 THPT
BAN CƠ BẢN**

Chuyên ngành: Lí luận và PP dạy học Địa lí

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TS NGUYỄN PHƯƠNG LIÊN

Thái Nguyên năm 2010

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Viết tắt	Nội dung
ĐC	Đối chứng
GV	Giáo viên
GDP	Tổng sản phẩm trong nước
HS	Học sinh
KTXH	Kinh tế xã hội
KVI	Khu vực I – Nông lâm ngư nghiệp
KVII	Khu vực II – Công nghiệp và xây dựng
KVIII	Khu vực III - Dịch vụ
SGK	Sách giáo khoa
SLTK	Số liệu thống kê
THPT	Trung học phổ thông
TN	Thực nghiệm

DANH MỤC CÁC BẢNG, HÌNH

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng	Tên bảng	Trang
2.1	Thống kê số liệu, biểu đồ và các bài tập về số liệu thống kê và biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT	16
2.2	Số liệu bổ xung phục vụ công tác giảng dạy và học tập môn địa lí 12 THPT	35
3.1	Giáo án thực nghiệm	97
3.2	Tổng hợp điểm kiểm tra các lớp ở trường THPT	113
3.3	Cơ cấu lần điểm kiểm tra các lớp ở trường THPT	113
3.4	Đánh giá xếp loại học lực của các lớp TN và ĐC	114
3.5	Tổng hợp đánh giá xếp loại học lực của HS ở 4 trường THPT	114

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình	Tên hình	Trang
3.1	Biểu đồ so sánh cơ cấu học lực của HS ở 4 trường THPT	114

MỤC LỤC

Trang phụ bìa	
Lời cam đoan	
Mục lục	
Danh mục các kí hiệu, chữ viết tắt	
Danh mục các bảng, hình vẽ	
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích của đề tài.....	3
3. Nhiệm vụ của đề tài.....	3
4. Phương pháp nghiên cứu của đề tài	2
5. Phạm vi nghiên cứu của đề tài	5
6. Lịch sử nghiên cứu của đề tài	5
7. Dự kiến những điểm đóng góp mới của đề tài	6
8. Cấu trúc của đề tài	6
NỘI DUNG	7
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN.....	7
1.1. Cơ sở lý luận	7
1.1.1. Một số vấn đề về phương pháp dạy học	7
1.1.2. Một số vấn đề về số liệu thống kê và biểu đồ	7
1.2. Cơ sở thực tiễn	12
1.2.1. Đặc điểm chương trình SGK địa lí 12THPT - Ban cơ bản	12
1.2.2. Đặc điểm tâm sinh lí lứa tuổi HS lớp 12	14
1.2.3. Thực trạng của việc rèn luyện kĩ năng sử dụng SLTK và biểu đồ trong dạy học địa lí 12 ở trường THPT	15

Chương 2. RÈN LUYỆN KĨ NĂNG SỬ DỤNG SỐ LIỆU THỐNG KÊ VÀ BIỂU ĐỒ TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÍ 12 THPT	16
2.1. Vị trí của số liệu thống kê, biểu đồ và các công thức tính toán được sử dụng trong sách giáo khoa địa lí 12.....	16
2.1.1. <i>Thống kê số liệu, biểu đồ và các bài tập về SLTK và biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT</i>	16
2.1.2. <i>Một số công thức chủ yếu phục vụ cho rèn luyện kĩ năng biểu đồ và phân tích SLTK trong dạy học địa lí 12 THPT</i>	19
2.2. Sử dụng SLTK trong dạy học địa lí lớp 12 THPT - Ban cơ bản...	23
2.2.1. <i>Khái quát chung về SLTK trong SGK địa lí 12 THPT</i>	23
2.2.2. <i>Các kĩ năng sử dụng số liệu thống kê</i>	23
2.2.3. <i>Bổ sung các số liệu mới phục vụ cho dạy học địa lí 12 THPT - Ban cơ bản</i>	35
2.2.4. <i>Kĩ năng ghi nhớ số liệu</i>	37
2.3. Rèn luyện kĩ năng biểu đồ trong dạy học địa lí lớp 12 THPT - Ban cơ bản.....	45
2.3.1. <i>Khái quát về biểu đồ và những yêu cầu chung về rèn luyện kĩ năng biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT – Ban cơ bản</i>	45
2.3.2. <i>Rèn luyện kĩ năng cho từng loại biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT – Ban cơ bản</i>	53
2.3.3. <i>Bổ sung một số dạng biểu đồ khác phục vụ cho rèn luyện kĩ năng biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT</i>	94
Chương 3. THỰC NGHIỆM	96
3.1. Mục đích thực nghiệm.....	96
3.2. Nguyên tắc thực nghiệm.....	96
3.3. Cách chức tổ chức thực nghiệm.....	96
3.3.1. <i>Chọn bài</i>	96

3.3.2. Chọn trường	97
3.3.3. Chọn lớp.....	97
3.3.4. Chọn giáo viên.....	98
3.3.5. Kiểm tra, đánh giá	99
3.4. Nội dung và kết quả thực nghiệm	99
3.4.1. Nội dung	99
3.4.2. Kết quả	113
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	117
TÀI LIỆU THAM KHẢO	119
PHẦN PHỤ LỤC	

PHẦN 1. MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Trong những năm gần đây, nền giáo dục nước ta đã và đang có những đổi mới tích cực nhằm đào tạo những con người Việt Nam mới phát triển toàn diện cả về trí lực, tâm hồn và nhân cách. Trong đó đổi mới nội dung, mục tiêu, chương trình và phương pháp giáo dục ở nhà trường phổ thông giữ một vai trò đặc biệt quan trọng, trở thành yêu cầu cấp thiết đối với nền giáo dục hiện nay, để thực hiện những yêu cầu đổi mới đó đòi hỏi thầy, trò và tất cả những người làm trong ngành giáo dục luôn phải phát huy tính chủ động, tích cực, tự giác và sáng tạo. Trên thực tế, việc đổi mới nội dung giáo dục ở nhà trường phổ thông hiện nay được thể hiện rất rõ thông qua việc biên soạn chương trình SGK mới, trong đó có SGK địa lí 12 THPT - Ban cơ bản.

Từ những năm 90 của thế kỉ XX, cùng với việc đổi mới mục tiêu, chương trình SGK địa lí ở THPT theo những định hướng của cải cách giáo dục thì việc đổi mới phương pháp dạy học địa lí cũng được chú trọng. Tuy nhiên cho đến nay, việc đổi mới phương pháp dạy học địa lí diễn ra vẫn còn chậm chạp, nhất là ở trường THPT, chưa đáp ứng được yêu cầu và mục tiêu giáo dục. Như vậy đến thời điểm hiện nay, khi mà SGK địa lí 12 THPT - Ban cơ bản có nhiều nội dung được đổi mới đã đòi hỏi phương pháp cũng phải đổi mới nhanh chóng để phù hợp giữa nội dung và phương pháp dạy học cụ thể nhằm đạt hiệu quả giáo dục cao nhất. Cốt lõi của vấn đề này là hướng đến phương pháp dạy học tích cực, chủ động, sáng tạo, xoá dần và loại bỏ thói quen truyền thụ kiến thức một chiều của GV và thói quen học tập thụ động của HS nhằm đạt hiệu quả giáo dục cao nhất, mà ở đó HS phát huy được tính chủ động, sáng tạo, độc lập, tự giác trong quá trình lĩnh hội tri thức của mình. Để đạt được mục tiêu đó là sự tổng hợp của nhiều phương pháp khác nhau,

trong đó đòi hỏi với dạy học địa lí 12, phương pháp rèn luyện kĩ năng sử dụng SLTK và biểu đồ giữ một vai trò đặc biệt quan trọng.

Trên thực tế, việc rèn luyện kĩ năng biểu đồ và sử dụng SLTK cho HS trong dạy học địa lí ở các trường THPT hiệu quả còn thấp, chưa phát huy được tác dụng vốn có của nó, chính vì vậy mà kĩ năng biểu đồ và sử dụng SLTK của học sinh THPT, nhất là HS 12 còn nhiều yếu kém. Trong quá trình dạy học, GV mới chỉ dừng lại ở việc hướng dẫn sơ thảo về biểu đồ và sử dụng SLTK mang tính chất minh họa cho kiến thức lí thuyết mà chưa đi sâu vào rèn luyện kĩ năng sử dụng SLTK và biểu đồ với vai trò để tìm ra nguồn tri thức mới từ đó, đặc biệt là chưa lưu ý đến kĩ năng nhận định, thao tác, kĩ thuật vẽ và nhận xét biểu đồ, chưa lưu ý đến kĩ năng tìm tòi, sáng tạo của HS để tìm ra kiến thức mới, tìm ra mối quan hệ địa lí dựa trên các số liệu đã cho.

Trong SGK địa lí 12 THPT - Ban cơ bản, số lượng các biểu đồ, các bài tập liên quan đến biểu đồ và các SLTK chiếm một tỉ lệ khá lớn. Có nhiều nội dung kiến thức và kĩ năng địa lí được thể hiện chủ yếu qua các biểu đồ, các bài tập liên quan đến biểu đồ và qua các SLTK. Các biểu đồ, các bài tập liên quan đến biểu đồ và qua các SLTK ngoài vai trò minh họa, bổ sung, làm sáng tỏ kiến thức lí thuyết, còn là một kênh tri thức giúp hình thành những kiến thức và kĩ năng mới. Trong các đề thi, kiểm tra địa lí 12 (từ kiểm tra thường xuyên, kiểm tra định kì đến các kì thi tốt nghiệp, cao đẳng đại học hay các kì thi HS giỏi các cấp), nội dung các câu hỏi liên quan đến SLTK và biểu đồ chiếm một phần quan trọng HS rất dễ đạt điểm cao nếu kĩ năng trên được rèn luyện tốt, ngược lại HS sẽ gặp rất dễ mất điểm nếu như không nắm chắc kĩ năng đó.

Trước tình hình đổi mới nội dung và yêu cầu đổi mới phương pháp giáo dục, trước những vai trò quan trọng của việc rèn luyện kĩ năng sử dụng SLTK và biểu đồ, trước những thực trạng ở trường THPT trong việc rèn luyện kĩ năng sử dụng SLTK

và biểu đồ còn nhiều bất cập và trước những thay đổi của SGK địa lí, trong đó có SGK địa lí 12 THPT – Ban cơ bản hiện nay. Với tất cả những lí do trên, tôi đã chọn đề tài nghiên cứu cho mình là: ***“Rèn luyện kĩ năng sử dụng số liệu thống kê và biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT – Ban cơ bản”***.

2. Mục đích của đề tài

Hướng dẫn cho HS biết sử dụng và phân tích các SLTK trong dạy học địa lí 12, từ các dạng số liệu đơn lẻ, các số liệu trong các bảng, số liệu trong biểu đồ đến các số liệu được thể hiện trong biểu đồ, bản đồ, lược đồ, lược đồ và các số liệu bổ sung khác.

Rèn luyện cho HS kĩ năng biểu đồ trong dạy học địa lí 12, từ khâu phân tích, nhận biết, lựa chọn, kĩ năng tính toán, kĩ năng vẽ đến kĩ năng hoàn thiện và nhận xét biểu đồ.

3. Nhiệm vụ của đề tài

Trong quá trình nghiên cứu, đề tài sẽ đề ra và giải quyết một số nhiệm vụ cơ bản sau:

* Thống kê các biểu đồ, các bài tập liên quan đến biểu đồ và các dạng SLTK và các bài tập về nhà trong SGK địa lí 12 THPT - Ban cơ bản.

* Đưa ra một số công thức tính toán chủ yếu phục vụ cho các kĩ năng biểu đồ và sử dụng SLTK trong dạy học địa lí 12 THPT - Ban cơ bản.

* Rèn luyện cho HS các kĩ năng biểu đồ trong dạy học địa lí 12 THPT - Ban cơ bản.

* Hướng dẫn phân tích và sử dụng các SLTK trong dạy học địa lí 12 THPT - Ban cơ bản.

4. Phương pháp nghiên cứu của đề tài

a. Nhóm phương pháp lí thuyết

* Kế thừa các công trình, các tác phẩm khoa học đã công bố ở trong và ngoài nước.